
HISTÒRIES FANTÀSTIQUES AL CLAUSTRE DE SANTES CREUS

PRIMÀRIA / SECUNDÀRIA

DURADA 90 MINUNTS

Índex

1-DADES BÀSIQUES DE L'ACTIVITAT.....	3
2-OBJECTIUS GENERALS DE L'ACTIVITAT.....	5
2.1-OBJECTIUS DE L'ACTIVITAT	5
2.2-OBJECTIUS D'APRENTATGE.....	5
2.3-JUSTIFICACIÓ	6
3-DISENY DE L'ACTIVITAT	7
3.1-CONSIDERACIONS PRÈVIES	7
3.2-ADAPTACIÓ CURRICULAR.....	8
OBJECTIUS D'APRENTATGE.....	10
4-CONTINGUTS.....	12
5-DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT	14
6-QUADRE ESQUEMÀTIC DEL DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT	15

1-DADES BÀSIQUES DE L'ACTIVITAT

ACTIVITAT: Histories Fantàstiques al Monestir de Santes Creus

DESTINATARIS:

Educació Primària (5é i 6é) adaptació de l'activitat / Educació Secundària

BREU DESCRIPCIÓ:

El programa escultòric que mostren els capitells del claustre del Monestir de santes Creus té la peculiaritat de que no segueix els paràmetres de l'estil cistercenc, ni la senzillesa ni l'austeritat. Segurament l'anterior claustre ho devia ser, però l'actual -datat al segle XIV- va ser construït en temps del rei Jaume II i la reina Blanca d'Anjou, com a mecenes principals, els quals van ser protectors del Monestir i van rebre sepultura a la seva Església. El claustre és pura imaginació i conté una gran riquesa escultòrica amb multitud d'escenes i de personatges procedents de l'imaginari medieval. És molt variat i ric iconogràficament: passatges bíblics, motius vegetals -amb molta flora de l'entorn-, escuts heràldics, animals, figures mitològiques i zoomòrfiques, monstres, representacions diabòliques, sirenes, harpies, etc. També es troben representats elements d'altres àmbits culturals europeus com poden ser "Els homes verds" (*greenman*), associats als pobles celtes, anglosaxons i centreeuropeus.

Histories Fantàstiques al Monestir de Santes Creus, és una proposta lúdica per explorar, conèixer i aprendre jugant. L'activitat, es basa en la dinàmica de grup, per tal de fomentar el treball en equip alhora que explorem el claustre del Monestir d'una manera diferent i original. L'objectiu principal és fomentar la participació dels i les joves a través dels jocs cooperatius, així doncs, utilitzarem dinàmiques de joc i debats com a metodologia d'aprenentatge.

CONCEPTES CLAUS:

Reial Monestir de Santes Creus, vida al Monestir, Edat Mitjana, espiritualitat, art, sentits, colors, emocions, escultura i arquitectura

TEMPS ESTIMAT DE DURACIÓ:

90 minuts

MATERIALS NECESSARIS:

No caldrà que els i les participants portin res, el servei educatiu del monument facilitarà tot el material necessari per desenvolupar l'activitat.

- Dossier de treball
- 16 Imatges iconogràfiques medievals que descriuen l'imaginari del bestiar medieval europeu del segle XIV
- 16 imatges imantades dels personatges dels capitell corresponents a cada una de les naus.
- 16 targetes imantades (endevinalles descriptives)
- 4 bosseta de color corresponent a cada nau del claustre (4 colors; vermell, blau, verd, groc), amb el material següent: els personatges imantats de cada nau, els diàlegs imantats, el tauler imantat per cada grup.

2-OBJECTIUS GENERALS DE L'ACTIVITAT

2.1-OBJECTIUS DE L'ACTIVITAT

- Conèixer la vida al Monestir de Santes Creus i l'ordre del Cister
- Aprendre nocions bàsiques de l'estil Cistercenc i de l'època medieval
- Aprendre nous conceptes: Teoria del color, arquitectura, escultura
- Experimentar amb els sentits (tacte, olfacte, oïda, vista)
- Participar de forma activa en el desenvolupament de l'activitat
- Despertar l'interès en els i les infants sobre el passat i les qualitats artístiques del Monestir
- Afavorir la imaginació i alimentar la seva creativitat
- Estimular la comunicació, convidant a expressar els sentiments i emocions
- Augmentar la capacitat de concentració i de col·laboració en equip
- Entendre la importància i el valor artístic del claustre del Monestir
- Aprendre jugant

2.2-OBJECTIUS D'APRENTATGE

- Prendre consciència de les capacitats imaginatives
- Aprendre a interpretar l'espai i les històries relacionades

- Aprendre a treballar de forma col·lectiva amb els companys i companyes.
- Expressar les pròpies idees i respectar les idees i opinions dels i les altres.
- Reinventar històries i protagonistes.
- Aprendre a expressar idees i reflexions basades en la pròpia observació
- Veure la necessitat de cooperar per assolir un objectiu
- Descobrir alguns dels avantatges de cooperar en grup (Relacions amb la resta del col·lectiu).
- Aprendre a consensuar una decisió entre un petit equip

2.3-JUSTIFICACIÓ

Aquesta activitat esta pensada per l'alumnat de Cicle Superior de Primària i d'Educació Secundària, adaptada a les competències curriculars corresponents de cada curs.

Conèixer diferents llenguatges artístics ens permet no només analitzar les produccions artístiques, sinó que també ens ofereix la possibilitat de poder-nos expressar fent servir aquells recursos que millor s'adaptin al que volem comunicar. Desenvolupar el gust i el respecte per les manifestacions artístiques i culturals ens permetrà ser capaços d'analitzar l'entorn des de diferents perspectives que no sempre tenen perquè coincidir amb la nostra mirada.

Desenvolupar la capacitat d'observació i així desenvolupar pautes d'actuació que permetin millorar la nostra relació amb l'entorn, i en conseqüència, a fomentar el seu respecte i la seva conservació.

Valoració de la interacció com a eina per prendre consciència dels coneixements i de les idees, per a la regulació dels processos de comprensió i expressió propis de tot procés d'aprenentatge. De la mateixa manera la valoració de la necessitat de protegir, difondre i conservar el patrimoni artístic com a herència cultural i per la manifestació de la seva gran riquesa i diversitat, prenent com exemple l'obra de Reinard de Fonoll al claustre del Monestir de Santes Creus.

Treballar la història i el Monestir en general per als i les joves és un repte. Per mantenir l'atenció de l'alumnat, l'activitat ha de ser divertida i captivadora. Els jocs corporatius, son la millor eina d'aprenentatge, son molt eficaços i fomenten les dinàmiques de conversa en grup i exposició oral.

La comunicació és fonamental, tant per expressar les nostres idees i opinions com per entendre les idees i opinions dels i les altres. El diàleg i la interacció afavoreixen el desenvolupament d'un/a mateix/a.

Els i les alumnes construiran el coneixement a partir del seu propi treball, a partir de les possibilitats que ofereix el programa escultòric del claustre.

Tot i participar en una activitat dirigida, la llibertat per escollir allò que es vol observar i treballar permet als i les alumnes actuar amb iniciativa i seguretat, desenvolupant la seva imaginació i creativitat.

3-DISENY DE L'ACTIVITAT

3.1-CONSIDERACIONS PRÈVIAS

A l'actualitat, les visites als conjunts patrimonials han fet un gir de format i contingut considerables. Poc a poc és va abandonant el format clàssic de visita guiada per endinsar-nos en activitats educatives que englobin l'explicació dels monuments des de diferents perspectives i sempre des del punt de vista de l'adaptació curricular de totes les activitats escolars. Aquesta és una de les nostres finalitats. Amb l'activitat que presentem

a continuació, no volem tan sols que els i les alumnes aprenguin la història i la vessant artística i arquitectònica del monument, sinó que volem utilitzar aquest com a eina per treballar la societat, l'economia, l'evolució política, l'entorn i la seva implicació en el desenvolupament de la comarca de l'Alt Camp. Tot això ho farem a través de l'element principal del Monestir de Santes Creus, el Claustre, motivant als i les alumnes a fer volar la seva imaginació i deixar-se emportar per la riquesa escultòrica dels personatges que habiten als capitells del Claustre.

3.2-ADAPTACIÓ CURRICULAR

La present activitat educativa ha estat dissenyada seguint el que estableix el Decret 119/2015, del 23 de juny, que ordena els ensenyaments de l'educació primària. Els objectius finals que han d'assolir infants i joves en aquesta etapa educativa estan dividits en àmbits del coneixement. En aquesta visita treballarem els següents:

COMPETÈNCIES BÀSIQUES I ÀREES TREBALLADES

Àmbit	Àrea	Competències pròpies de l'àrea
Lingüístic	Llengua Catalana i Literatura	Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Coneixement del Medi	Medi Natural	Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
	Medi Social i Cultural	
Artístic	Artística	Competència artística i cultural

Competència comunicativa, lingüística i audiovisual

És la capacitat d'expressar, interpretar i comunicar conceptes, pensaments, fets i opinions, oralment i per escrit, fent servir diferents suports i formats (escrit, audiovisual, gràfic...) atenent la diversitat de llengües, per interactuar lingüísticament de manera adequada i creativa en diferents contextos socials i culturals. En el cas concret de l'activitat al Monestir de Santes Creus, malgrat hi hagi un educador o educadora que conduirà l'activitat, sempre es recorrerà a la interacció amb els i les alumnes per tal que mitjançant l'eina de la pregunta/resposta vagin conformat el relat de l'activitat, en aquest cas, mitjançant les figures fantàstiques dels capitells. Es buscarà també el raonament dels arguments i el diàleg entre els/les infants i els/les joves per tal d'enriquir el contingut de l'activitat. Tot això, sempre, des d'un esperit crític amb tots els processos que anem explicant i amb l'única finalitat de que l'alumnat analitzi l'entorn de forma global.

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

És la mobilització de sabers que han de permetre a l'alumnat comprendre les relacions que s'estableixen entre les societats i el seu entorn i fer un ús responsable dels recursos naturals, tenir cura del medi ambient, fer un consum racional i responsable i protegir la salut. Inclou també el desenvolupament i l'aplicació del pensament científicotècnic per interpretar la informació, predir i prendre decisions. Un dels objectius principals de l'activitat que plantejem, passa perquè l'alumnat a través del Claustre pugui entendre la importància del Monestir i la seva relació intrínseca amb l'entorn, en aquest cas l'Alt Camp.

Competència artística i cultural

És el coneixement, la comprensió i la valoració crítica de diferents manifestacions culturals i artístiques, tradicionals o no, que s'utilitzen com a font d'enriquiment i gaudi. També inclou la capacitat de crear produccions artístiques pròpies o expressar experiències i emocions a través de diferents mitjans artístics.

En el cas concret de l'activitat, tot gira entorn al Claustre. La riquesa artística dels capitells, el fa excepcional en un context de Monestir del Cister, regit per l'austeritat i la senzillesa. Aprofitant els personatges que se'ns presenten als capitells i la seva riquesa, els i les alumnes, mitjançant la seva capacitat creativa i apostant pel treball en petit grup, hauran de crear les seves històries fantàstiques.

OBJECTIUS D'APRENTATGE

Àmbit de les Llengües

- Saber treballar en equip
- Ser capaç d'expressar les idees pròpies i respectar les dels i les demés.
- Interaccionar, expressar-se i comprendre oralment, per escrit o audiovisualment, de manera coherent i adequada al context acadèmic, social i cultural, adoptant una actitud respectuosa i de cooperació.

Ciències de la Naturalesa

- Cercar i seleccionar informació sobre temes científics, utilitzant diferents mitjans i fonts, valorar-la críticament i emprar-la per orientar i fonamentar les pròpies opinions i actuacions.

- Analitzar i valorar la importància d'utilitzar els coneixements científics i les interaccions de la ciència i la tecnologia, per satisfer les necessitats humanes.
- Reconèixer que, per a l'exercici de moltes professions, es necessiten coneixements científics i saber aplicar processos propis d'aquest camp del saber.
- Ser conscients de la importància del Claustre a nivell artístic dins del context del Cister.

Educació Visual i Plàstica

- Emprar diverses tècniques i recursos artístics per representar de forma creativa la realitat, les idees, les emocions, els sentiments, les vivències..., mostrant les adequades competències comunicatives i expressives.
- Expressar-se amb creativitat, mitjançant les eines del llenguatge plàstic, visual i audiovisual i emprar de forma flexible altres recursos, tècniques i mitjans provinents d'altres àmbits del coneixement.
- Conèixer i utilitzar diversitat de tècniques i procediments artístics i els recursos TIC en les propostes i creacions personals i col·lectives.
- Planificar i reflexionar, de forma individual i col·lectiva, sobre el procés de disseny i de realització d'un objecte partint d'uns objectius prefixats i revisar i valorar en cada fase del projecte l'estat de consecució.

4-CONTINGUTS

- Percepció i exploració sensorial dels elements presents en l'entorn natural, cultural i artístic. Expressió de les idees, les emocions i les experiències que desvetllen les manifestacions artístiques.
- Interès pel patrimoni i les manifestacions artístiques.
- Relació entre l'art, la societat, la cultura i la religió.
- Satisfacció i emoció estètica.
- Recursos, formes i possibilitats comunicatives dels diferents elements i llenguatges artístics. Funció i influència de les manifestacions artístiques i dels seus elements.
- Expressió en diferents llenguatges de les idees, emocions i experiències que desvetllen les manifestacions artístiques i culturals.
- Interès pel coneixement del patrimoni artístic de Catalunya i el d'altres cultures.
- Interès i curiositat per descobrir, gaudir i participar de les manifestacions artístiques que ofereix l'entorn: exposicions, espectacles, actuacions...
- Apreciació de les habilitats i la imaginació dels/les creadors/es.
- Valoració i respecte de les produccions d'un i d'una mateixa i dels i les altres.
- Satisfacció i emoció per l'experiència artística.
- Exploració de l'entorn; observació i identificació de diferents elements
- Respecte pels elements de l'entorn natural i social
- Identificació de canvis que es produeixen a l'entorn i en el temps
- L'observació i l'exploració de les possibilitats simbòliques i plàstiques de l'entorn

- Desenvolupament i representació personal de les idees cercant recursos propis i introduint processos per al desenvolupament de la creativitat i la imaginació.

5-DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

L'activitat s'estructura a partir de **5 blocs** o apartats:

0)Benvinguda.

1)Presentació: el mestre Reinard de Fonoll

2)Qui és qui?

3)Esbrina on sóc

4)Històries fantàstiques

5)Exposició i relat

0) Benvinguda

Benvinguda i breu introducció del lloc on estem i la dinàmica de l'activitat. Ens situem a la nau Sud, on es troba el temple.

El claustre major del Monestir de Santes Creus és únic i està ple de significats. En cada nau romanen moltes històries fantàstiques per escriure i explicar. Múltiples personatges desitjosos d'alçar la veu, de dir realment el que pensen i que no poden dir. Les normes de Sant Bernat regeix el Monestir, i no deixa que els personatges esculpits en els capitells tinguin cap mena de protagonisme, doncs la regla de Sant Benet ho prohibeix, els seus claustres són austers i mancats de simbolismes. La filosofia cistercenca, entre d'altres coses, va condicionar l'ornamentació escultòrica dels primers monestirs de l'orde, com ho va ser el primer claustre del Monestir de Santes Creus.

“Prohibició absoluta de tenir escultures. Quan a les pintures, es permet solament tenir-les sobre les creus, que a la vegada no poden ser d'un altre material que no sigui fusta” (Capítol XXXVI)

“Però, que signifiquen en els vostres claustres, on el monjos fan les seves lectures, aquests monstres ridículs, aquestes obres horribles. Quin servei fan aquest simis immunds, aquests lleons ferotges, aquests centaures quimèrics, aquests monstres semi-humans?” (Bernat de Claravall-Apologia a Guillem)¹

1)Presentació: el mestre Reinard de Fonoll

El 1313 es va posar la primera pedra d'un nou claustre, que havia de substituir l'anterior, que encara no s'havia acabat. Aquest claustre s'aparta de l'estil característic cistercenc i presenta una decoració exuberant de figures de tota mena, però predominant les fabuloses, amb animals monstruosos, en front de les escenes religioses. En aquesta obra hi va treballar Reinard Fonoll, un personatge probablement anglès que fou contractat el 1331 per l'abat Francesc Miró (1335-1347). Aquest claustre es va inaugurar el 1341 i es va restaurar al segle XX.

All monestir va arribar un escultor vingut de terres celtes i anglosaxones, un tal mestre Reinard de Fonoll.

Voleu saber qui era?

En Reinard Fonoll fou Mestre d'obres, Escultor i arquitecte anglès renovador de l'art gòtic a Catalunya 1321-1365. Cap als anys trenta del segle XIV trobem documentada l'arribada a Catalunya de Reinard Fonoll, un artista d'Anglaterra que introduí el gòtic florit, però el seu estil innovador no tingué continuïtat. La seva aportació arquitectònica està força documentada, però la seva activitat escultòrica ha generat molta controvèrsia perquè només es basa en la recerca de les semblances en l'art anglès de l'època.

El 3 de febrer de 1332 es redactà el contracte entre el mestre d'obres Reinard Fonoll i l'abat del monestir de Santes Creus per les obres del claustre i del refector. Reinard Fonoll hi intervingué entre el 1332 i el 1341, edificà una bona part del claustre amb uns finestrals de grans dimensions i, potser, les claraboies.

Reinard Fonoll es troba documentat en el contracte per portar a terme amb **Pere Alegret** i amb Guillem de Lillet, abat i encarregat respectivament, les obres de Santes Creus, on s'especifiquen amb detall totes les qüestions de les obres i el compromís de l'artista a no fer en vida cap altra obra sense permís de l'abat; d'altra banda, el monestir exclouïa cap altre mestre d'obres i li donava plens poders sobre els altres operaris. L'obra inclou el claustre i el refetor. El 1342 continuava al monestir, però entre 1352 i el 1359 el trobem instal·lat a Montblanc. Després de 1362 consta com a mestre d'obres de la seu de Tarragona. És difícil de determinar la seva obra, però se li han atribuït els finestrals flamígers de la galeria occidental del claustre de Santes Creus. A la capella dels Sastres de la catedral de Tarragona també s'hi reconeix una forta empremta seva. Cal destacar la seva importància com a introductor del gòtic flamíger a Catalunya.

En relació al programa escultòric que presenten els capitells del claustre, anirem passejant pel claustre donant un cop d'ull a l'obra, observant els detalls. Sobretot, reconeixent l'autoretrat del propi escultor, o almenys se'l atribueix així, en un dels capitells del claustre.

2) Qui és qui?

En aquets apartat, els i les alumnes hauran de formar quatre grups, un per cada nau del claustre. A continuació s'exposaran setze imatges de pintures medievals corresponents als setze personatges triats, els qual li correspondran setze endevinalles. Els i les alumnes hauran d'esbrinar a qui pertany cada descripció. A mida que s'aniran desvetllant els personatges s'aniran donant nocions d'iconografia i vida medievals.

GALERIA NORD	GALERIA SUD	GALERIA EST	GALERIA OEST
9. L'ABAT 11. MUSSOL 13. MONSTRE ORELLUT 14. DONA NOVÍCIA	27. ELEFANT 28. MÚSIC 29. SIRENA DOBLE CUA 30. EL CUINER	1. MÚSIC CORDA 2. MÚSIC VENT 3. BOU 6. HOME VERD	17. L'ABAT RATPANAT 20. SOL-LLEÓ 21. L'ARQUER 22. EL CENTAURE

Materials: En aquest apartat, es mostraran alguns dels materials:

- 16 Imatges imantades il·lustratives procedents de la iconografia medieval
- 16 imatges imantades de personatges dels capitells
- 16 targetes imantades (endevinalles descriptives)

*Tres exemples de les endevinalles imantades:

Sóc músic de naixement i el llaüt és el meu únic instrument. No necessito ni cames ni peus, les mans i els dits són els meus grans erudits. Allà on estic toco dolces melodies, encara que em trobi una miqueta ajupit.

Si busques bé pels capitells...al costat del gran lleó em trobaràs.

Sóc l'Home Verd, protector dels arbres i dels boscos. Sense mi la natura no floreix ni fruits llaminers ofereix. Sempre porto el serrell ben tallat, encara que els meus cabells semblin despentinats. Del meu nas i boca surten rames, i pessigolles sento de vegades.

Si busques bé pels capitells...entre vegetació i animals em trobaràs.

Per a uns sóc monstruós, per a altres simpàtic i una mica talòs. Porto constantment les parabòliques ben orientades, dos grans orelles que serveixen de paraigües.

Si busques bé pels capitells...entre dos bestioles afamades em trobaràs.

3) Esbrina on sóc

Una vegada tenim identificats als personatges, ja podrem començar amb la part més dinàmica de l'activitat. Explorarem el claustre en busca dels nostres personatges i els localitzarem. Una vegada sabem on són, els i les alumnes hauran d'escollir un dels personatges que es troben flanquejant el personatge de la targeta, aquest serà protagonista de la seva història fantàstica del claustre.

4) Històries fantàstiques

Ara que ja tenim identificats els personatges, ja hem triat al nostre protagonista o protagonistes, repartirem el material de joc: quatre bossetes de quatre colors (vermell, verd, blau i groc).

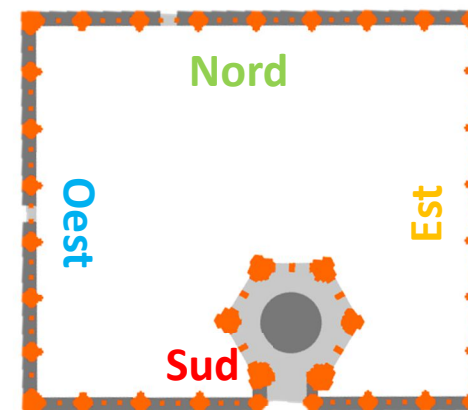
Els equips començarem a crear una història amb l'ajuda d'imatges i diàlegs imantats, que els alumnes hauran d'organitzar mitjançant el taulell imantat A1, potenciant la capacitat intuïtiva de crear històries fantàstiques i imaginatives.

Materials: 4 bossetes de colors que contenen: imatges impreses imantades de diferents personatges dels capitells, diàlegs impresos i imantats, quatre taulers A1 imantats (un per cada grup)

5) Exposició i relat

Finalment, l'activitat conclourà amb l'últim apartat, l'exposició i relat de la nostra història fantàstica del claustre de Santes Creus.

Les històries més originals seran documentades fotogràficament i es penjaran a *Instagram*, amb la finalitat de formar part del concurs "Lliga de Monuments" on participaran tots els col·legis que han visitat i realitzat l'activitat al monument durant l'any 2019. Més endavant, hi ha la possibilitat de fer-ne una edició en paper'.

6-QUADRE ESQUEMÀTIC DEL DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

	Títol activitat	Desenvolupament	Materials	Temps estimat
0	BENVINGUDA I INTRODUCCIÓ	Salutacions, i introducció de la dinàmica de l'activitat.		5 min
1	PRESENTACIÓ: EL MESTRE REINARD DE FONOLL	Descriure el personatge de Reinard de Fonoll i donar a conèixer la seva obra escultòrica als capitells del claustre	- (fulles i Heràldica)	15 min
2	QUI ÉS QUI?	Llegir i escoltar les diferents endevinalles corresponents a setze personatges representats en l'obra	- 16 Imatges imantades il·lustratives procedents de la iconografia medieval - Es mostrarà part del material necessari per l'activitat (16 imatges imantades de personatges dels capitells) - 16 targetons imantats (endevinalles descriptives)	20 min
3	ESBRINA ON SÓC	A partir de la formació de quatre equips: Recórrer el claustre i esbrinar la localització d'un dels quatre personatges descrits anteriorment per grup. Un cop localitzat escollir el veritable protagonista.	- Es repartirà a cada grup una bosseta de color corresponent a cada nau del claustre, amb el material següent: els personatges imantats de cada nau, els diàlegs imantats (el tauler A1 imantat per cada grup)	15 min
4	HISTORIES FANTÀSTIQUES	Per part de cada equip, elaboració d'una història fantàstica del claustre a partir de les imatges i diàlegs imantats, corresponents a una de les naus.	- imatges impreses imantades de diferents personatges dels capitells - Diàlegs, impresos i imantats - Quatre taulers A1 imantats (un per cada grup)	25 min
5	EXPOSICIÓ I RELAT	Donar forma i veu a la història fantàstica corresponent a cada una de les naus dels claustre, creada i narrada per cada equip	- Cartolines A1 imantades finalitzades amb els personatges i diàlegs corresponents a cada nau.	15 min